

BERECZKI ENIKŐ

A REJTÉLYES Z GENERÁCIÓ

Együtműködés a mai
tizen- és huszonévesekkel

© Bereczki Enikő, 2022

Szerkesztette: Greff András

Borítóterv: Rajnai Rebeka

A szerző fotója: Reviczky Zsolt

HVG Könyvek, Budapest, 2022

Kiadóvezető: Budaházy Árpád

Felelős szerkesztő: Dufka Hajnalka

www.hvgkonyvek.hu

ISBN 978-963-565-138-2

Minden jog fenntartva. Jelen könyvet vagy annak részleteit tilos reprodukálni, adatrendszerben tárolni, bármely formában vagy eszközzel – elektronikus, fényképezési úton vagy más módon – a kiadó engedélye nélkül közölni.

Kiadja a HVG Kiadó Zrt., az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: Szauer Péter

Nyomdai előkészítés: Solyom Melinda

Nyomás: Generál Nyomda Kft.

Felelős vezető: Hunya Ágnes

*Örökifjú édesapám
és nővérem emlékére*

TARTALOM

<i>Előszó (Bombera Krisztina)</i>	9
<i>Bevezetés: Ki ismeri a Z generációt?</i>	13
I. RÉSZ: GENERÁCIÓS VISZONYOK A CSALÁDBAN	19
1. Mit nevezünk nemzedéknek?	21
2. Hat generáció egy családban	34
3. Digitális választóvonalak	45
4. A felnőtté válás kihívásai a 21. században	56
II. RÉSZ: A Z GENERÁCIÓ AZ ONLINE TÉRBEN	77
5. Isten veled, tévé? – Hol találjuk a fiatal fogyasztóinkat?	79
6. Véleményalkotás arc nélkül	93
7. Digitális felelősségvállalás szülőként	108
8. Facebook-megvonás, digidetox és Insta-bőjt	128
9. A Z generáció és a márkák – A #hypebeast életérzéstől a technofil klímaszorongásig	144
10. Hogyan lehetek szexi és menő? – A külső megjelenés kultusza	165
11. A szextingtől a pornóig	174

III. RÉSZ: A Z GENERÁCIÓ A MUNKA VILÁGÁBAN	191
12. Négy generáció a munkahelyen	193
13. Élmények és magánélet mindenekfelett	209
14. Kreatív tartalomgyártók munkában	222
15. Nyerjük meg a munkát kereső Z generációst!	230
16. Z generáció a fedélzeten	239
17. A versenyképes többgenerációs csapat	247
18. Mit hozhat a (közel)jövő?	258
IV. RÉSZ: A Z GENERÁCIÓ AZ OKTATÁSBAN	265
19. Tanulás 4.0	267
20. Generációs ellentétek az iskolában	288
21. Jó gyakorlatok, jövőkompatibilis módszerek	303
22. Fiatalok a periférián: korlátozott lehetőségek	314
<i>Zárszó: Figyeljük őket!</i>	323
<i>A könyvben megszólaltatott influenszerek</i>	331
<i>Útmutató a Z generációs kifejezésekhez és ikonokhoz</i>	335
<i>Köszönetnyilvánítás</i>	343
<i>Jegyzetek</i>	346
<i>Név- és tárgymutató</i>	367

ELŐSZÓ

Kétgyerekes anyaként és negyed évszázada televíziósként számomra különleges jelentősége van annak, hogy milyen minőségben kommunikálunk egymással, bármilyen jellegű kapcsolatunkról legyen is szó: magánemberi vagy kollegiális viszonyainkról, generációs társainkról vagy eltérő korosztályok képviselőiről, hasonlóan vagy radikálisan másképp gondolkodó emberekről, illetve privát vagy közszereplői megnyilvánulásokról.

Sokat küzdök ezzel, ahogy mások is, de azt az egyet ma már biztosan tudom, hogy a sikeres kommunikáció feltétele – tehát sikeres kapcsolataink alapja is – a másik ember gondolatainak és világának megértése. Nem feltétlenül az elfogadása, hanem egy őszinte „mentális séta” a másik életében, gondolataiban, szívében, szokásaiban. Ez nyitott odafordulást jelent a másik felé, olyan helyzeteket, amelyekben nem rettegünk attól, hogy esetleg magunk is változunk, sőt esetleg elbizonytalanodunk addigi nézeteinkben. Ettől nem omlik össze a világ, sőt csökken a szorongás, ha az ismeretlen nem ismeretlen többé. Akkor is, ha továbbra sem igazán tetszik, amit már értek végre. Hiszen a megértés után már van miről és hogyan beszélünk.

Anyaként természetes, hogy a legfontosabb számomra, értem-e a gyerekeimet, és ők értenek-e engem. A családi értékeken és tapasztalatokon túl vajon mik és kik formálják a gyerekeim szemléletét, és mennyit fogok fel digitális világukból, amelyben élnek? Tudok-e jól beszélgetni velük arról, hogy mi érdekli őket, és mi nem? Miért mozgok idegenül az ő terepükön,

miért tart nekem percekig, hogy leessen a tantusz egy TikTok-poén lényegéről, miközben a lányom már könnyesre kacagja magát? Ezekre a kérdésekre – és ezer másakra – segít válaszokat találni Bereczki Enikő könyve. Ajánlom tehát mindenkinek, akinek nagyon fontos a megértés, és különösen fontos a gyerekei, unokái, tanítványai vagy fiatal munkatársai megértése.

Bereczki Enikő nagyon átfogó körképet ad a fiatalok digitális szokásairól, az örömeiktől a rájuk leselkedő veszélyekig, miközben abban is segít – konkrét ötletekkel, javaslatokkal is –, hogy mi magunk hogyan adhatjuk át a fiataloknak idősebbként, tapasztaltabbként azokat az értékeinket, amelyeknek ők is hasznát vehetik. Enikő minden szempontból hiteles, hogy ebben az egymásra találásban segítsen: nemcsak tanulmányokból és kutatásokból szerzett tudása miatt, hanem mert pedagógusként, mentálhigiénikusként és a felnőttképzésben folyamatosan dolgozik fiatalokkal. Könyvéhez több mint 20 influenszerrel és számos elismert szakemberrel készített interjút. Az itt megszólaló influenszerek egy része személyes ismerőse, akikkel ifjúságvédelmi kampányokon és egyéb programokon is dolgozott. „Pán Péter Stop!” nevű, népszerű blogján hatalmas ismeretanyagot halmozott fel a témában.

És ami nekem különösen fontos: nemcsak a középosztálybeli gyerekek digitális szokásait ismeri, nemcsak olyan fiatalok foglalkoztatják, akik a társadalmi elit tagjai lesznek nemsokára, hanem azok is, akik rosszabb eséllyel indulnak az életben – és mindaz, ami a digitális korban durvább szakadékot eredményezhet különféle világaink közt, mint bármikor korábban.

Enikőt közel egy évtizede ismerem. Több kampányban is segítettük egymást az évek során, dolgoztunk közösen tévéstudiókban, forgatásokon, konferenciákon. Sokat tanultam tőle már eddig is a Z generáció által használt különféle közösségi oldalakról, platformokról, játékokról, az őket befolyásoló influenszerekről.

Sokrétű szakmai tapasztalatainak köszönhetően, gyakorlatias példáin és nyitottságán keresztül, rendkívül árnyalt képet kapunk a Z generációról. A sokszínű digitális világ démonizálása helyett szórakoztatóan segít a megértésben, hogy a könyv végére érve megszűnjön az értetlenségünk és tehetetlenségérzésünk a fiatalokkal kapcsolatban, és hatékonyabb eszközökkel tudjuk támogatni őket, nyitni feléjük.

Bombera Krisztina

BEVEZETÉS

KI ISMERI A Z GENERÁCIÓT?

Nemrég tanúja voltam, amint egy több száz fős cégnél az új stratégia megvitatása közben az egyik vezető kertelés nélkül megjegyezte, hogy ő bizony nem *hisz* a generációs szakadékok létezésében. A helyzet iróniája az volt, hogy a megbeszélés (ezt a szót persze csak félve használom, mert a fülemben visszacseng, amint egy huszonkét éves kollégám szóvá tette, hogy ez a szó már olyan „boomer”) következő napirendi pontja éppen arról szólt, hogy a kulcsfontosságú teljesítménymutatóik miatt épp a fiatalokat megcélzó szolgáltatásoknál nem hozzák a várt számokat.

A generációs szakadék létezése nem hit kérdése. Mióta világ a világ, a fiatalok és az idősebbek máshogy gondolkodnak és viselkednek. Minden makro- és mikroközösségnek, amelyben különböző korosztályú csapattagok dolgoznak vagy élnek együtt, vagy amely eltérő generációhoz tartozó célcsoportoknak nyújt szolgáltatásokat, fel kell készülnie rá, hogy a fiatalok merően más szokásokkal, elvárásokkal léphetnek fel, mint elődeik. A negligálás, az elzárkózás elhibázott stratégia.

Nemcsak a munkahelyeken okozhatnak fennakadást a generációs különbségek, hanem otthon és az iskolában is. A hozzáállásunkon azonban nagyon sok múlik. Ezt jól példázzák a „Van-e élet a közösségi médián túl?” címmel egy szervezet felkérésére tartott rendhagyó osztályfőnöki órám után történtek. A diákok interaktív workshopon vettek részt, amelyet a tanárok a hátsó padokból követtek. A végén két, már nyugdíj felé közeledő tanár-

nő hálálkodott, hogy bepillantást nyerhetett diákjai mindennapjaiba, és olyan információkhoz jutottak, amelyekről már többször hallottak ugyan rejtélyes foszlányokat a tanulók beszélgetéseiből, de jelentésükről fogalmuk sem volt. Ugyanekkor egy negyvenes tanár büszkén megjegyezte, hogy ő eddig sem volt képes és ezek után sem lesz hajlandó megnézni diákjai egyetlen kedvenc youtuberét, tiktokerét sem, mivel ezek a csatornák egytől egyig értéktelenek, tele vannak szennyel. Ezzel egy vita vette kezdetét arról, hogy az idősebb nemzedékeknek érdemes-e – és ha igen, mennyire – figyelniük a mai fiatalok online szokásait, imádott influenszereit, jelenlétét a közösségi médiában.

A szópárbaj eszembe juttatta egy osztályfőnök kissé bosszús írását:¹ a nagy erővel Erdélybe, Csehországba, Selmechányára és Magyarország gyönyörű helyeire szervezett osztálykirándulás fő konklúziója diákjai számára nem az, hogy milyen jó helyeken jártak, milyen nagyszerű emberekkel ismerkedtek meg: „és még csak nem is az, hogy végre beszélgettem egy jót az egyik osztálytársammal, akivel 4 év alatt egyetlen kukkot se szóltunk egymáshoz. Hanem az, hogy Prágában lehet abszintozni, Erdélyben pedig olcsó a pálinka [...]”. Majd így folytatta: „Mégis szervezünk kirándulásokat, próbálunk a problémákról beszélgetni, mert enélkül nemcsak a gyerekeink lesznek elveszettek, hanem mi veszítjük a legtöbbet: a gyerekeinkkel való kapcsolatunkat.” Ezzel rendkívül találóan rátapintott valami lényegesre: a 21. század nemzedékeinek mindennapjai olyan értelemben is átalakulnak, hogy erőfeszítést kell tenni annak érdekében, hogy ne veszítsük el a kapcsolatot a fiatalabbakkal, illetve végső soron egymással.

Sokan, akik már átléptük a negyedik ikszet, kíváncsiak vagyunk rájuk, számítanak nekünk – de amikor arra kerül a sor, hogy szót értsünk velük, elveszetteknek érezzük magunkat, zavarban vagyunk, izzad a tenyerünk, és azon hezitálunk, vajon felhívhatjuk-e őket telefonon, vagy inkább Messengeren küld-

jünk nekik egy üzenetet. Nem értjük a vloggerek, youtuberek, instagrammerek, tiktokerek sajátos szavajárásaival teletűzdelt beszédüket. Márpedig ha szeretnénk megérteni, megismerni őket, akkor nem nyugodhatunk bele ebbe, nem legyinthetünk lemondóan, hogy ők már úgyis egy másik nyelvet beszélnek.

Felmerülhet a kérdés: ha nem mi, akkor ki ismeri a Z generációt (vagyis az 1996–2009 között született fiatalok nemzedékét)? A kérdés megválaszolása könnyebb, ha elgondolkodunk egy újabb kérdésen: kivel és hol töltik el a legtöbb időt a mai 13–26 évesek? Nyilvánvalóan a kedvenc online platformjaikon, YouTube-, TikTok-, Instagram-sztárjaik performanszai előtt, közben kommentelve és egymással csetelve. Ha osztálykirándulásra nem is tudunk elmenni velük mindannyian, arról azért lehet beszélgetni, hogy mi is történik velük életüknek abban az időszakában, amelyet tőlünk távol, valamilyen képernyő előtt töltenek. Ez az időmennyiség pedig nem kevés, főleg, miután egy világjárvány kényszerített kamaszok és huszonévesek millióit arra, hogy a megszokottnál (körülbelül napi 3-4 óra) is több időt (minimum napi 8-10 órát) töltsenek az online térben.

A Z generáció online világban befutott idoljai rengeteget tudnak mesélni nekünk arról, milyenek is a mai rejtélyes fiatalok. Az ő tartalmaikat fogyasztják, velük vannak interakcióban a live-okon (élő adásokon), a streameken (közvetítéseken), az ő posztjaik alatt szavaznak, veszekednek vagy éppenséggel hasznos információkat cserélnek egymással. Ezért e könyvben népszerű youtuberek, tiktokerek, tartalomgyártók is megosztják velünk felbecsülhetetlen tapasztalataikat, tanulságos történeteiket. Kiválasztásukban nem a nézettségi és követői szám volt a döntő (bár többségükre igaz, hogy körülbelül egy-egy nagyváros lakosságának megfelelő számú fiatal követi őket), hanem arra törekedtem, hogy minél változatosabb stílust, tartalmat, témát és szemléletmódokat tárhassak fel az olvasók számára a velük készített interjúrészleteken keresztül.

Bár a könyv „főszereplői” a Z nemzedékhez tartozó fiatalok, nem ragaszkodtam mereven csakis ehhez a körhöz, így olyan Y generációs véleményvezéreket is megszólaltattam, akik a fiatalabb nemzedékek tömegeire is óriási hatással vannak. Nyilatkoznak továbbá egyéb nemzedékekbe tartozó szakemberek, vezetők, tanárok és ugyan nem influenszernek számító, de egy-egy témában valamilyen értéket képviselő fiatalok is. Mindezt egyrészt azért teszem, hogy tágabb kontextusba helyezve jobban megérthessük a Z generáció tagjait, másrészt amennyiben ők is kezükbe veszik ezt a kötetet, előbbre léphessenek önismeretben, és beleláthassanak az idősebbek generációs jellemzőibe. A Z generáció tagjai által gyakran használt, a könyvben is szereplő rétegnyelvi kifejezések megértését pedig a könyv végén egy miniszótár/glosszárium segíti.

A családban, az online térben, a munka világában, az üzleti szférában és az oktatásban is gyakran felmerülhetnek olyan, generációs különbségekből adódó feszültségek, amelyeket ma már lehetetlen figyelmen kívül hagyni. A könyv egyes részei ezeken a területeken nyújtanak segítséget. Mert ha a különböző nemzedékekhez tartozók hajlandóak egymást megismerni, meghallgatni, és képesek együttműködni, akkor sokkal sikeresebbek lehetnek, mint a csak homogén generációs csoportokból álló közösségek és munkahelyek.

Különféle tanácsok, szakmai tippek is belekerültek a könyvbe olyan kérdések alapján, amelyekkel egyéni konzultációkon vagy előadásaim, workshopjaim után gyakran megkeresnek aggódó szülők, tanárok vagy vállalatvezetők, akik tanácsstallannak érzik magukat, ha fiatal beosztottaikról van szó.

Fontosnak tartom mindjárt az elején felhívni a figyelmet rá, hogy a Z generációra, mint minden nemzedékre, igaz, hogy nem teljesen egységes. Tagjai között is vannak szupergazdagok, mélyszegénységben élők, sikeres innovátorok, startuperek és szakma- vagy munkanélküliek, vannak ki- és bevándorlók, és valamilyen